

ІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ БІОМЕТРИЧНИХ БАЗ ДАНИХ*

Розглядаються питання міжнародного досвіду створення і використання біометричних даних у боротьбі зі злочинністю.

Ключові слова: біометрія, автоматизовані інформаційні системи, ідентифікація, оперативно-розшукова діяльність.

Рассматриваются вопросы международного опыта создания и использования биометрических баз данных в борьбе с преступностью.

Ключевые слова: биометрия, автоматизированные информационные системы, идентификация, оперативно-разыскная деятельность.

Consider a question international experience create and used biometric facts in prevention of crime

Key words: biometric, automation information system, identification, operative search activity.

Постановка проблеми. Формування національних, а також глобальної міжнародної інформаційно-біометричної системи паспортів, які покликані боротися зі злочинністю й одночасно дозволяти громадянам низки країн перетинати кордони без оформлення візових документів або за спрощеними процедурами, вимагають створення як національних банків даних, так і глобальної міжнародної бази даних, що повинні зберігати в собі в міру можливості вичерпну персонально-біометричну інформацію про населення держав усього світу. Такі бази даних і системи управління ними повинні мати безпрецедентні характеристики за загальною кількістю відомостей, що зберігаються, можливостями швидкісного пошуку та вибору інформації, продуктивністю, масштабністю, керованістю та, що особливо важливо, забезпечувати необхідний рівень захисту і безпечності зберігання персональних даних.

Програмно-апаратні комплекси, на яких розгорнуті або розгортаються такі інформаційні системи (інколи їх ще називають «серверами додатків»), обов'язково повинні бути побудовані за уніфікованими принципами з використанням стандартів ISO з метою можливості інтеграції з інформаційними системами інших країн, не кажучи вже про необхідність сумісності з базами даних національних державних структур. В Україні це такі структури, як: Служба безпеки України (СБУ), органи внутрішніх справ (ОВС), Міністерство закордонних справ (МЗС), прикордонна та митна служби та ін. [1].

* В авторській редакції.

Сучасні біометричні технології і бази даних виростили з дактилоскопічних автоматизованих систем, коли замість громіздких поліцейських програмно-обчислювальних комплексів з'явилися нові технічні засоби – комп'ютерно-телекомунікаційні технології, дактилоскопічні сканери, а можливості інформаційно-комп'ютерної техніки дозволили здійснювати ідентифікацію осіб, які перевіряються, у режимі реального часу. З інформаційної точки зору нині системи біометричної ідентифікації є другим поколінням систем безпеки, що здійснюють ідентифікацію користувачів [2].

Стан дослідження. Технологіями біометричної ідентифікації користуються мільйони людей на всіх континентах. Застосування біометричних технологій стає одним із найважливіших чинників, що визначає успішність і конкурентоспроможність будь-якого суб'єкта суспільного життя – чи то приватна особа, приватна компанія чи держава.

Сьогодні Україні обмаль публікацій про використання сучасних досягнень біометричних технологій для потреб правоохоронних органів. Означена проблема привертала увагу таких вчених: О.М. Бандурки, А.І. Берлача, Е.М. Білоуса, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженкова, Я.Ю. Кондратьєва, В.Л. Ортинського, Б.Г. Розовського, О.П. Снігерьова, І.Р. Шинкаренка та ін., водночас багато питань щодо застосування біометричних технологій у боротьбі зі злочинністю, особливо щодо їх використання в ОРД, достатньо не досліджені.

Виклад основних положень. Автором в 2010 році опублікована стаття у науковому віснику Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка щодо застосування сучасних біометричних технологій в діяльності правоохоронних органів і запропоновано розпочати дискусію щодо використання сучасних біометричних технологій у боротьбі зі злочинністю. Ця стаття є продовженням запропонованої дискусії.

В Україні, як і в інших країнах СНД, багато відомств мають свої локальні бази персональних даних: МВС, ДПАУ, СБУ, прикордонна служба, інші силові структури, Пенсійний фонд та ін. На поточний момент багато з цих баз існують в неінтегрованому вигляді, а наявність розбіжностей між цими базами досить істотна. Така ситуація – наслідок того, що немає єдиної максимально достовірної (так званої еталонної) бази ідентифікаційних даних населення України, через що кожна особистість позиціонується в галузевих базах даних по-різному. За найскромнішими підрахунками загальний обсяг накопичених в комп'ютерних банках даних інформації стосовно громадян будь-якої великої країни вимірюється в терабайтах, зміст якої характеризується високим ступенем дублювання та суперечності.

Вирішення проблеми ідентичності баз даних полягає у створенні інформаційного ресурсу – державного реєстра населення, в якому крім загальноприйнятих основних ідентифікаційних даних громадянина (прізвище, ім'я, по батькові, стать, дата і місце народження тощо) повинні міститися і його персональні біометричні ідентифікатори. Саме ці параметри дозволяють організувати належну інформаційну взаємодію різних відомчих баз даних, гарантуючи при цьому повну ідентичність оброблюваних даних. За таким шляхом пішли всі без винятку розвинені країни світу (США, Великобританія, Німеччина, Японія і багато інших) [3].

Виходячи з публікацій у ЗМІ, за останні три роки автором статті проведено систематизацію зібраної інформації у розрізі використання існуючих і створення нових біометричних баз даних у різних державах і співтовариствах світу. Наприклад, у США небезпідставно вважають, що тільки поєднання інновацій та практичного досвіду з спільною кооперацією за відповідними напрямками всіх без винятку цивільних і правоохоронних структур повинно привести до більш ефективного ведення «війни з тероризмом».

За наявними публікаціями, Федеральне бюро розслідувань (ФБР або в латинській транскрипції – FBI) має широкі можливості з розпізнавання (forensic capabilities) осіб, що займаються терористичною діяльністю або підтримують її у світовому масштабі. Вважається, що можливість найточнішого розпізнавання особистості надає ДНК-тестування. Точна ідентифікація окремих людей, як живих, так і мертвих, необхідна. Для цього ФБР створює обширну колекцію генетичних зразків (DNK-samples) для однозначної ідентифікації живих людей, що потрапляють у її поле зору, а також для підтвердження ідентичності тіл, що з'являються як наслідок усіляких конфліктних ситуацій.

Американське FBI інтенсивно проводить роботи зі створення глобальної всесвітньої бази біометричних даних, в якій повинні бути зібрані зведення про сотні мільйонів людей з усієї земної кулі. Заходи щодо створення всесвітньої бази проводяться у взаємодії з правоохоронними органами Великобританії, Канади, Австралії та Нової Зеландії. Про те, що ФБР почало проводити роботи зі створення такої бази, вперше відомо стало в 2007 році, проте жодних подробиць тоді не надавалося.

Проект створення всесвітнього банку даних біометричної та іншої інформації щодо фізичних осіб отримав кодову назву «Server in the Sky» («Сервер в небі»). Представники п'яти вказаних країн увійшли до робочої групи, яка отримала назву Міжнародний інформаційний консорціум (International Information Consortium), а ФБР взяло на себе загальне керівництво проектом.

Офіційний представник ФБР в інтерв'ю британській газеті «The Telegraph» заявив, що «Server in the Sky», у відповідності до планів його творців, повинен забезпечувати обмін біометричними та іншими даними між країнами – учасниками проекту, дозволяючи оперативно отримувати інформацію про злочинців. При цьому високопоставлений співробітник американської спецслужби підкреслив, що проект перебуває у стадії розробки. Керівництво британської поліції підтвердило, що співпрацює з ФБР у рамках роботи над «Server in the Sky», не уточнюючи при цьому жодних деталей.

США також планують розгортання спеціальної системи щодо взаємного міждержавного доступу до національних біометричних баз даних з відомостями на терористів, злочинців і підозрюваних у злочинній та терористичній діяльності. Як перший крок ФВІ США сподівається отримати доступ до британського банку біометричних даних, що містить відбитки пальців, зразки ДНК і фотозображення райдужної оболонки ока понад 7 млн. осіб [4].

Сполучені Штати Америки, Сполучене Королівство Великобританія і Європейський Союз планують запровадити більш точне встановлення особистості за своїми базами даних шляхом використання мультибіометрії. Зараз проводиться дослідницько-практичний етап робіт із можливості встановлення суб'єкта у будь-якій базі даних за одним з біометричних показників або водночасно за всіма трьома основними видами ідентифікації особистості: папілярним узором пальців, райдужної оболонки ока та за допомогою оцифрованих фотозображень обличчя.

Цей захід вкрай необхідний для налагодження належної взаємодії між різними державами світу за допомогою обміну інформацією між системами національного прикордонного контролю будь-яких країн. Найбільш просунуті в інформаційно-біометричних технологіях держави реалізують останні технологічні рішення для приведення своїх банків даних у відповідність до стандартів ISO (Міжнародна організація зі стандартизації) та сумісності та налагодження взаємообміну для того, щоб кожна країна могла інформувати іншу про злочинців і терористів, які перебувають у розшуку, а також про небажаних іммігрантів, яким заборонений доступ на їх територію. Кінцева мета цих зусиль – створення мультибіометричного середовища для обміну даними прикордонного контролю та проведення скоординованої політики в боротьбі з незаконною міграцією. Отже, у кінці першого десятиліття XXI століття зусилля найрозвиненіших світових держав у галузі біометрії зосереджені на вирішенні таких двох завдань:

– створення таких ідентифікаційних систем правоохоронних і спеціальних служб, для яких можливість взаємообміну з базами даних спеціальних відомств будь-яких країн є невід'ємною частиною роботи;

– можливість введення уніфікованих багатомодельних мультибіометричних технологій ідентифікації людей для потреб різних спеціальних структур [5].

Особливий інтерес становить інформація про «технологічну революцію», яка нині відбувається в британських спецслужбах і поліції. Адже загальновідомо, що технологічний рівень британських спецслужб і поліції сьогодні – це завтрашній день для відповідних органів більшості країн у всьому світі.

Сьогодні британська поліція продовжує формувати першу загальнонаціональну базу даних, в якій зберігатимуться мільйони фотознімків осіб, описи шрамів, татуювань і інших характерних ознак людських індивідуумів. Все це робиться з однією метою – зробити реальною можливість автоматичного встановлення особистостей злочинців за зображеннями камер відеоспостереження [6].

Удосконалення системи відбувається у декількох напрямках. Наприклад, оцифроване зображення кожної фотографії перед введенням у базу даних покращується за допомогою так званого методу лицьового картографування (facial mapping). У поєднанні зі спеціальною програмою розпізнавання особистостей це істотно прискорює час відеовстановлення осіб і дозволяє системі відеоспостереження у реальному часі видавати сигнали тривоги у випадку, коли в поле їх зору потрапляють особи, що розшукуються.

Міністерство внутрішніх справ Великобританії опублікувало нові подробиці про процес формування в Сполученому Королівстві нової бази біометричних даних. Ця база створюється в межах реалізації проекту Національної ідентифікаційної системи. У це сховище почнуть заноситися відомості про відбитки всіх 10 пальців рук тих британців, що звертаються за отриманням ідентифікаційних документів нового покоління – біометричних закордонних паспортів й ID-карт, що засвідчують особу на території самого королівства. Сховище міститиме як цифрові моделі біометричних ідентифікаторів, так і зображення відбитків пальців [7].

Створення бази даних «FIND» – це лише один з елементів масштабної «технологічної революції», яка нині здійснюється у британській поліції. До 2012 року всі патрульні наряди в своїй екіпіровці повинні мати спеціальні переносні комп'ютери-смартфони, що кардинально розширюють можливості поліцейських. Ці невеличкі за розмірами комп'ютерні пристрої надають можливості від сканування папілярних узорів пальців на місці затримання до звірки отриманих відбитків пальців й отримання потрібних фотознімків та іншої інформації з віддаленого центрального банку даних. Як планується, до початку 2013 року повинна бути вирішена проблема опе-

ративного доступу поліцейського наряду до поточних або архівних зйомок будь-яких камер відеоспостереження незалежно від форми власності.

У контролзвідці та поліцейських органах усіх держав чудово усвідомлюють, наскільки зручним засобом для ведення постійного контролю за пересуванням особистості разом із мобільними телефонами є персональні проїзні квитки. Відомості про всі поїздки пасажира з точністю до хвилини можуть зберігатися роками в базах даних більшості закордонних транспортних систем. У Лондоні для універсальної оплати проїзду в суспільному транспорті використовуються спеціальні «Oyster-картки». Поліція і спецслужби за наявності офіційних справ з проведення розслідування щодо цілком конкретних осіб можуть затребувати звіт з пересування будь-якої особистості на підставі використання конкретної «Oyster-картки» [8].

У 2006 році палатою обшин Сполученого Королівства Великобританії був схвалений законодавчий акт з впровадження внутрішніх біометричних ідентифікаційних карт громадян Королівства. Згідно з цим законом в країні повинен бути створений Національний ідентифікаційний реєстр (National Identity Register /NIR/), основним завданням якого є формування бази даних про кожного з громадян Британії за 49-ма різними параметрами, куди входять відомості про відбитки пальців, ДНК, домашню адресу та телефони. У відповідності до нормативних документів МВС Великобританії біометричні дані, які заносяться у нове посвідчення особистості, будуть дублюватися у Національному реєстрі громадян тільки в крайніх випадках.

Створення National Identity Register покликане запобігти розкраданню персональних даних британських громадян та іншим зловживанням з цими відомостями. Прихильники діяльності Національного ідентифікаційного реєстра вважають, що створення бази персональних даних громадян Великобританії сприятиме покращенню боротьби зі злочинністю та підвищенню рівня національної безпеки. Повністю Національний ідентифікаційний реєстр Сполученого Королівства буде сформований після того, коли кожен громадянин Великобританії отримає персональну картку з основними персональними відомостями щодо власника [9].

З початку 2007 року МВС і Міністерство закордонних справ та в справах Співдружності Сполученого Королівства Великобританія приступили до практичної реалізації програми видачі британських біометричних віз.

До липня 2008 року система видачі біометричних віз вже була впроваджена у дипломатичних представництвах Британії у 133 країнах світу, а в базі даних зберігалась інформація щодо двох мільйонів осіб.

У 2006 році державна служба охорони здоров'я Сполученого Королівства запланувала витратити 12 млрд. фунтів на створення бази даних хвороб усіх пацієнтів: історії хвороб мільйонів громадян повинні були введені до неї незалежно від бажання тих, хто звернувся за медичною допомогою. Уряд заявляв, що реалізація цього плану зробить переворот в управлінні охороною здоров'я, але захисники цивільних свобод наполягали на тому, що потрібно спочатку отримати згоду пацієнтів, перш ніж створювати можливість отримання конфіденційних подробиць їх стану здоров'я, не питаючи при цьому на те відповідного дозволу [10].

У Шенгенській зоні існує спільний інформаційний банк даних стосовно 27 млн. осіб. Передбачено, що в зв'язку з введенням з весни 2010 року обов'язкової видачі паспортно-візових документів другого покоління буде впроваджена більш досконала інформаційна поліцейська система. Які можливості надає використання спільного банку даних (БД), розглянемо на прикладі Швейцарії. Як відомо, в кінці 2008 року Швейцарія увійшла до Шенгенської зони і отримала доступ до загальношенгенського банку даних правоохоронних органів. За перші три місяці доступу до БД у Швейцарії було встановлено понад 2 тисяч осіб з шенгенського «чорного списку».

У травні 2008 року Італія запропонувала переглянути низку положень Шенгенської угоди і створити банк даних, що повинен містити відбитки пальців усіх іноземців, які прибувають в Шенгенську зону. Через 20 років після підписання угоди в Шенгені європейською проблемою є не свобода пересування, а безпека. З цього приводу міністр закордонних справ Італії Франко Фраттіні зробив таку заяву: «Необхідний постійний інспекційний контроль на зовнішніх кордонах, а також несподівані перевірки з боку Комісії ЄС. І якщо надалі введемо цифрові відбитки пальців для всіх, хто перетинає кордон, і сформуємо базу даних Шенген-2, все стане значно простіше» [11].

Першою європейською країною, яка запровадила біометричну ідентифікацію осіб на державному рівні, була Бельгія. У бельгійській Федеральній поліції ще на початку XXI століття як національна криміналістична система була розгорнута єдина державна портретна система (CPS). Після введення у повному обсязі системи CPS близько 10 тисяч співробітників усіх 50 поліцейських департаментів Бельгії отримали можливість безпроводного дистанційного доступу до національної бази даних фотозображень, у тому числі і з патрульних машин. Користувачі системи, які мають право на спеціальний доступ, можуть у встановленому порядку розмішувати, архівувати, проводити пошук і спільно використовувати

цифрові фотозображення з криміналістичної бази даних. Необхідно зазначити, що в процесі впровадження системи CPS бельгійські поліцейські виявили в своїй базі даних досить значну кількість так званих «двійників».

З кінця 2009 року в чипи електронних паспортів громадян Нідерландів будуть в обов'язковому порядку заноситись зведення про відбитки пальців власників цих документів. Відповідно до планів уряду країни ця інформація накопичуватиметься в централізованій базі даних. Очікується, що ці заходи дозволять спростити ідентифікацію жертв надзвичайних подій і проведення поліцейських розслідувань. Водночас зазначається, що поки що формування централізованої бази біометричних даних директивами Євросоюзу не регламентується. За повідомленнями ЗМІ, аналогічні заходи планується провести у Франції, Греції і Латвії [12].

Державами Шенгенської зони планується запровадження в повному обсязі єдиної Інформаційної системи про видані візи, скорочено «VIS». Вона стане єдиною базою даних біометричної інформації про осіб, що отримали дозвіл на перебування в «країнах Шенгену» або відмову у видачі візи. З часом цей банк даних повинен стати єдиним для всіх держав ЄС.

Європейська інформаційна система про видані візи розрахована на зберігання персональних досьє щодо власників віз, у який в обов'язковому порядку повинні бути занесені загальноустановчі дані, фотозображення й інформація про відбитки пальців, а також реєстраційні дані автомобіля, якщо іноземний громадянин перетинає кордон ЄС на особистому транспорті. Заплановано мінімальний обсяг архівної інформації, що зберігається, записи відносно 70 мільйонів осіб.

«VIS» покликана підвищити ефективність загальновізової політики Євросоюзу, прискорити і спростити процедуру співпраці та взаємодії між консульськими службами держав – членів ЄС. Основне завдання – об'єднання зусиль у протистоянні існуючим і тим, що виникають, загрозам для внутрішньої безпеки всіх країн, що входять до Європейського Союзу, полегшення боротьби з підробкою документів і забезпечення видворення осіб, що незаконно перебувають на території ЄС. З її допомогою країни Євросоюзу сподіваються істотно підсилити протидію тероризму та різним видам організованої злочинності. Доступ до банку даних «VIS» крім поліцейських, консульських і міграційних служб країн Євросоюзу отримають також усі правозастосовні органи держав-членів Європейського Союзу і Європол.

Місцем розташування головного підрозділу Інформаційної візової системи ЄС вибраний Страсбург, Орган управління «VIS» є постійно діючим.

Інформаційна система щодо отриманих віз повинна спростити процедуру їх одержання, проведення контролю і ідентифікації в пунктах перетину кордону, а також сприятиме покращенню стану внутрішньої безпеки у країнах Шенгенської зони [13].

У Фінляндії також піднімається питання про використання створюваного у зв'язку з переходом на біометричні паспорти другого покоління національного дактилоскопічного реєстру населення для потреб поліції. На думку фінських поліцейських, його створення сприяло б кращому розкриттю злочинів та їх профілактиці.

Іноземні громадяни, що постійно проживають в Швейцарії, незабаром також повинні будуть обзавестися біометричними посвідченнями особи. Введення біометричних посвідчень для іноземних резидентів є однією з умов перебування Швейцарії у Шенгенському просторі. Відомості про біометричні ідентифікатори резидентів зберігатимуться в національній міграційній базі даних.

Біометричні системи та банки даних створюються не тільки у межах США і країн Євросоюзу. Так, Інтерпол має намір створити базу даних пасажирів всіх міжнародних авіарейсів. Міжнародне поліцейське відомство планує встановити у більшості великих аеропортів світу спеціальне устаткування для масового сканування та розпізнання обличчя індивідуумів. У міжнародному поліцейському відомстві вважають, що за допомогою сучасної загальносвітової бази даних фотозображень можна буде значно підвищити ефективність боротьби з злочинністю та міжнародним тероризмом. За оцінкою Інтерполу, щорічно на планеті понад 800 мільйонів осіб сідають на борти літаків, при цьому відсутня будь-яка статистика про те, яка кількість пасажирів проходить на авіарейси за підробленими документами або нелегально перетинають кордони держав, не кажучи вже про відомості відносно осіб, що підозрюються у причетності до скоєння злочинів і прибувають з одних країн до інших.

Інтерпол має намір добитися прийняття міжнародного закону про дозвіл міграційним органам робити цифрові знімки пасажирів і в режимі реального часу здійснювати їх перевірку за національними й міжнародними кримінальними базами даних. Експерти Інтерполу вважають цілком можливою є ситуація, коли у недалекому майбутньому постане питання про створення загальносвітової системи для проведення міграційного контролю у всіх транспортних терміналах за відбитками пальців та іншими біометричними ідентифікаторами.

Для підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та тероризмом фахівці Міжнародної поліцейської організації вважають за необхідне створення глобальної бази біометричних даних.

Планується, що в майбутній глобальний банк даних Інтерполу занеситимуться папілярні узори пальців, ДНК і фізіономічні дані осіб, що обґрунтовано підозрюються у злочинній діяльності. Вся ця інформація повинна бути доступною для всіх країн-учасників Інтерполу і, з часом, для їх прикордонних служб.

Наймасштабніший проект застосування біометричних технологій у прикордонному контролі реалізований в Об'єднаних Арабських Еміратах. На території цієї держави постійно проживають 5,4 млн. іноземців, з них 85 відсотків – гастарбайтери. Цілком природньо, що міграційні потоки в ОАЕ досить значні й постійно зростають. У прикордонну біометричну систему цієї країни занесені зведення про 1,2 млн. райдужних оболонок очей громадян 156 країн, чий в'їзд на територію Об'єднаних Арабських Еміратів є небажаним. Завдяки застосуванню сучасних біометричних технологій десятки тисяч іноземців затримуються на кордонах і не допускаються на територію Арабських Еміратів, проте частина з них знов і знов повторює спробу в'їзду до ОАЕ за підробленими документами.

Систему біометричної ідентифікації за райдужною оболонкою очей сьогодні запроваджують і в Йорданії та Омані.

У Катарі збір біометричних даних є важливою складовою частиною з формування Національної ідентифікаційної системи. Архівне сховище відомостей про біометричні ідентифікатори («біометричний репозиторій») стане центральним елементом цієї системи.

У кінці жовтня 2008 року в Ізраїлі на законодавчому рівні ухвалено рішення про створення архіву біометричних даних відбитків вказівних пальців і фотозображень обличчя повнолітніх громадян. Доступ до біометричного архівного банку даних повинен бути відкритий для поліції і Шабака [14].

В Ізраїлі діє спеціальна система BCMS (Border Control Management System), яка призначена для швидкого розпізнання і відстеження арабських імен, що значно прискорює процедуру ідентифікації підозрілих осіб при проходженні прикордонного контролю. Система BCMS являє собою по суті фонетично орієнтований високошвидкісний процесор, який підключений до баз даних усіх органів безпеки і уряду з тим, щоб порівнювати і зіставляти арабські імена у всіх варіантах їх написання. Ні для нікого не секрет, що більшість підозрюваних у тероризмі в даний час перебувають з ісламського світу. Тому був створений спеціальний пошуковий процесор, який був розроблений для оптимізування та зіставлення фонетичних варіацій арабських імен. Система BCMS, яка функціонує з 2002 року, аналізує відомості, що надходять з 18 окремих урядових баз даних. Border Control Management System автоматично здійснює перевірки анкетних даних громадян, резидентів, візитерів і ряду інших категорій осіб, що в'їжджають до Ізраїлю та ви-

їжджають з країни через 120 пунктів перетину кордону. У системі BCMS використовується дедуктивний підхід при аналізі анкетних даних осіб, що перевіряються, з метою виявлення аномальної інформації. Система автоматично видає черговим офіцерам рекомендовані варіанти рішень за кожною окремою ситуацією. В даний час розробляється вдосконалений варіант цієї системи, до якої буде підключений ще один рівень пошуку, що базується на папілярних узорах пальців.

Імміграційне і прикордонне агентство Сінгапура (Immigration and Checkpoints Authority – ICA) має намір створити єдину базу біометричних даних. Ця база повинна буде об'єднати п'ять нині розрізаних джерел відомостей про біометричні ідентифікатори громадян самого Сінгапура та іноземних резидентів, що постійно проживають в цьому місті-державі. Основна причина згаданого рішення – істотне зростання кількості людей, що перетинають сінгапурський кордон.

В Африканській республіці Малі в процесі створення знаходиться національний центр, в якому будуть акумульовані відомості більше ніж про 10 мільйонів мешканців цієї країни. До переліку зібраної інформації про громадян входять дані й про відбитки пальців.

У Бразилії федеральна поліція почала роботи зі створення біометричної бази даних виборців. За інформацією Вищого виборчого трибуналу (TSE) Бразилії кожного виборця сфотографують, а також відсканують його відбитки пальців. Згідно плану TSE, створення інформаційної бази займе близько 10 років і обійдеться федеральному бюджету в 200 млн. реалів (117 млн. доларів). За цей час до БД будуть внесені відомості про всіх 128 мільйонів виборців. Голосування за допомогою біометричних технологій покликане звести до мінімуму випадки фальсифікацій на виборах. З 1996 року процес голосування у найбільшій державі Латинської Америки проводиться за допомогою електронних урн. Це дозволяє за декілька годин обробити близько 90 відсотків бюлетенів [15].

У Російській Федерації найсучаснішою інформаційною системою, призначеною для використання біометричних технологій, є система виготовлення, оформлення та контролю паспортно-візових документів. У Інформаційному центрі міграційної служби функціонує автоматизована система обліку закордонних документів «Паспорт», яка містить повну інформацію стосовно оформлених органами внутрішніх справ і Міністерством закордонних справ Росії закордонних паспортах.

В кінці листопада 2008 року Державна Дума Росії узаконила введення в країні державної геномної реєстрації – ДНК-аналізу. Розробники цього документа з МВС вважають, що це підвищить «ефективність боротьби з злочинністю, зокрема з тероризмом і екстремізмом». Ідентифікація особистості за методом ДНК-аналізу успішно викорис-

товується у Великобританії, США, Канаді й ряду інших країн. Росія одна з останніх країн великої вісімки ухвалила подібний закон, хоча на її території щорічно залишаються нерозкритими більше мільйона злочинів.

Прийнятий Держдумою РФ документ узаконив механізм отримання, зберігання та використання геномної інформації для ідентифікації особистостей. Це створює правові умови для ведення федеральної бази даних ДНК-інформації зао невідомими трупами, невідомими особами, біологічний матеріал яких вилучений під час проведення слідчих заходів. Закон встановлює порядок збору та відбору геномних зразків і поміщення їх до бази даних. Окрім невідомих трупів і невідомих осіб обов'язковий реєстрації підлягають особи, що обґрунтовано підозрюються у вчиненні тяжких й особливо тяжких злочинів, а також всі засуджені за вироком суду. До неї в обов'язковому порядку ввійдуть геномні «паспорти» осіб, що скоїли сексуальні злочини. Передбачена і обов'язкова геномна реєстрація представників небезпечних професій, зокрема військових, МНС, МВС. У разі надзвичайної події вона дозволить встановити особистість загиблого або тяжкопораненого [16].

У всіх регіонах Росії використовуються дактилоскопічні системи розробки ЗАТ «Папілон», за допомогою яких можна достатньо швидко перевірити будь-яку людину на предмет знаходження її даних в інформаційному банку МВС РФ. Ця система складається з сканера, до «віконечка» якого прикладається палець людини, візерунок папілярний ліній якого відразу ж сканується, а зображення відбитку пальця виводиться на екран комп'ютера. Тут же проводиться дистанційний пошук за централізованою базою даних, і якщо подібний відбиток знайдено, то з'являється фотографія людини з відомостями про неї. Дактосистеми «Папілон» встановлені у всіх райвідділах внутрішніх справ Росії. Крім того, при виїздах на місця здійснення тяжких і особливо тяжких злочинів використовуються мобільні установки «Папілон-М», які розміщені в автомобілях [17].

23 липня 2008 року Президент Білорусії підписав закон «Про реєстр населення». На підставі положень цього закону в Білорусі запроваджується єдина система обліку персональних даних громадян країни, а також іноземних громадян і осіб без громадянства, що на постійній основі проживають у республіці. До банку даних загальнодержавного реєстру населення будуть заноситись найбільш актуальні та необхідні при роботі зі зверненнями громадян їх персональні дані: прізвище, ім'я, по батькові, стать, дата і місце народження, громадянство, місце проживання, сімейний стан, рід занять, податкові зобов'язання та ряд інших відомостей. При цьому оперативної й об'єктивної іденти-

фікувати фізичну особу і його цивільний статус дозволить ідентифікаційний номер, який є унікальним для кожного громадянина Білорусі.

В Україні, на жаль, поки не спостерігається істотних змін щодо створення державних біометричних банків даних. Як відомо, поки що згідно з наказом МВС у повному обсязі ведеться дактилоскопічний облік на паперових носіях (дактокартах) відносно осіб, що піддавалися арешту та були доставлені до приймачників – розподільників. На регіональному рівні автоматизованого комп'ютерного обліку відбитків пальців і долонь вищезгаданого спецконтингенту не ведеться. У управліннях /відділах/ інформаційних технологій (УІТ – ВІТ) УВС /ГУВС/ у областях і в містах Києві та Севастополі введена в дію комп'ютерна система на базі графічної станції для отримання у електронному вигляді фотозображень з дактилокарт і їх передачі до Департаменту інформаційних технологій (ДІТ) МВС – автоматизована інформаційна система (АІС) «Дакто-2000». Можливості автоматизованого пошуку за базою даних відсканованих зображень відбитків пальців у регіональних УІТ – ВІТ відсутні.

У МВС України готуються для впровадження повномасштабної автоматизованої дактилоскопічної інформаційної системи (АДІС), для чого і проводяться ці підготовчі роботи. Однозначно можна лише стверджувати, що в Україні аналогів американських біометричних систем типу IAFIS (Integrated Automated Fingerprint Identification System), IDENT (програма «US-VISIT») і NGI (Next Generation Identification) поки що не створено. АДІС типу «Папілон» в регіонах не впроваджена, тобто не організований збір відбитків пальців у спецконтингенту «наживо» за допомогою спеціальних сканерів і відсутній централізований автоматизований банк дактилоскопічних даних.

Як відомо, ще в грудні 2006 року у Верховній Раді (ВР) пройшов процедуру першого читання проект Закону «Про Національний демографічний реєстр», який покликаний забезпечити в Україні видачу паспортних документів нового покоління. Свого часу він був розглянутий та підготовлений до другого читання правоохоронним Комітетом і Комітетом з питань економічної політики ВР. Планувався подальший розгляд проекту закону на пленарному засіданні парламенту 2 вересня 2008 року. Але питання про його ухвалення було відкладено на невизначений термін.

У нашій державі найсучаснішою інформаційною системою, де будуть використовуватись біометричні технології, найближчим часом повинна стати система виготовлення, оформлення та контролю закордонних паспортних і візових документів. У Державному департаменті у справах громадянства, імміграції і реєстрації фізичних осіб вже функціонує Голо-

вний обчислювальний центр Державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб і їх документування, який в даний час у базі даних містить повну інформацію щодо оформлених органами внутрішніх справ України закордонних паспортів нового покоління. Але БД українських закордонних паспортів першого покоління стане біометричною лише з 2010 року, коли у нашій країні почнуть видавати закордонні паспорти другого покоління, що міститимуть в електронному вигляді відомості про відбитки пальців і фотозображення власника.

Вивчення доступних нормативних документів на розробку та експлуатацію державної інформаційної системи (ДІС), Державного реєстру актів цивільного стану громадян і Державного реєстру виборців України засвідчило, що станом на кінець 2008 рік у Постановах Кабінету Міністрів практично відсутні конкретні положення, які б регламентували порядок внесення та використання біометричних ідентифікаційних даних у цих системах обліків.

У плані заходів на 2008 рік щодо створення інформаційної системи контролю іноземців і осіб без громадянства з фіксацією їх біометричних даних вказано, що необхідно передбачити створення в МЗС України інформаційно-телекомунікаційної системи і єдиної бази даних про оформлення і видачу віз для в'їзду на територію України іноземців і осіб без громадянства з фіксацією їх біометричних даних і забезпечення доступу до них посадових і службових осіб Державної прикордонної служби, СБУ і МВС.

Висновки. Нині на порядку денному Інтерполу, Європолу та національних правоохоронних органів більшості держав світу стоїть питання про нагальну потребу створення системи уніфікованого доступу і обміну даними між біометричними базами даних усіх без винятку країн світової спільноти. Але поки що у багатьох державах взагалі не створені біометричні бази даних, а в тих банках даних з біометричною інформацією, які вже функціонують у деяких країнах (США, Великобританія, інші країни-члени ЄС, Японія, Китай, Індія, Росія і низка інших), питання зкоординованої побудови національних баз біометричних даних з метою забезпечення міжнаціонального обміну даними і можливостями термінового доступу досі ще не вирішені. Виняток становлять лише США, Великобританія та невелика кількість інших країн, де вже не перший рік ведуться роботи з уніфікації технологій доступу та стандартизації принципів побудови біометричних баз даних.

В Україні, як і в багатьох країнах на території колишнього СРСР, майже у всіх відомствах існують свої локальні бази з персона-

льними даними: в МВС, СБУ, прикордонній і міграційній службах, Пенсійному фонді, Податковій адміністрації тощо. Крім того, більшість із них не має прив'язки до біометричних даних, всі вони були сформовані на підставі внутрішніх облікових документів без проведення всебічної перевірки установчих відомостей щодо особистості, яку ставлять на облік, тому існують не поодинокі випадки наявності розбіжностей навіть в ідентифікаційній інформації відносно однієї і тієї ж особи. Ця ситуація стала можливою тому, що не створені єдині і достовірні, тобто еталонні бази ідентифікаційних даних населення України і країн, що утворилися внаслідок розпаду СРСР (так звані єдині державні реєстри населення), через що установча інформація на одного і того ж громадянина має різний порядок перевірки та занесення у відомчі бази даних. Необхідно зазначити, що в державах Прибалтики та Росії за останні роки зроблено рішучі кроки для виправлення ситуації, яка існувала з часів СРСР, для чого виділялися значні грошові кошти з державного бюджету.

Вирішення ж проблеми ідентичності персональних відомостей у різних базах даних полягає в необхідності створення єдиного інформаційного ресурсу (державного реєстру населення), в якому, окрім основних ідентифікаційних даних громадянина (прізвище, ім'я, по батькові, стать, дата та місце народження), будуть зберігатися в установленому порядку і його біометричні ідентифікатори. Тільки при реалізації цього положення можлива організація всебічної інформаційної взаємодії різних відомчих баз даних і гарантія досягнення всебічної ідентичності установчих даних. Таким шляхом йдуть передові країни світу щодо використання інтегрованих інформаційних банків даних, насамперед США та Великобританія.

1. Минкин В. Биометрия. От идентификации личности к идентификации мыслей / В. Минкин // Источник: интернет-сайт многопрофильного предприятия «Элсис». – 2008. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.elsys.ru/review5.php>.

2. Данилов С. Интеграция биотехнологий с базовыми технологиями ORACLE / С. Данилов // Источник: Журнал «Информационное общество». – 2005. – Вып. 2. – С. 57–65. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/08702ae052bfb111c32571cd00439078>.

3. ФБР привлекает другие страны к формированию гигантской базы биометрических данных // Источник: «Lenta.Ru». – 2008. – 16 января. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lenta.ru>, http://biometrics.ru/document.asp?group_id=12&nItemID=2918&sSID=3.8.

4. Новые средства получения разведанных о террористах // Ежемесячный информ-бюллетень. – «Борьба с преступностью за рубежом» (по материалам зарубежной печати). – 2008. – № 7. – М.: ВНИИТИ. – С. 3–9.

5. Биометрия на службе государства // Источник: интернет-сайт «Secuteck.ru». – 2008. – 29 октября. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://secuteck.ru/newstext.php?news_id=51114.

6. Власти США объединяют базы биометрических данных // Российский биометрический портал BIOMETRICS.RU. – 2007. – 3 апреля. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=12&nItemID=2202&sSID=3.8.

7. Биометрические технологии – гарантия безопасности границ // Источник: MIGnews. com. – 2007. – 15 ноября. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=12&nItemID=2713&sSID=3.8.

8. Новые подробности о британской базе биометрических данных // Российский биометрический портал BIOMETRICS.RU. – 2009. – 29 мая. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=12&nItemID=4484&sSID=3.8.

9. Берд Киви. Полицейский хайтек / Киви Берд // Источник: COMPUTERRA.RU. – 2008. – 10 апреля. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.computerra.ru/magazine/354043/>.

10. Швейцария в Шенгене // Первоисточник: интернет-издание «СМИ.ru». – 2008. – 16 декабря. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=12&nItemID=4081&sSID=3.8.

11. Жолквер Н. ЕС создает единый банк биометрических данных / Н. Жолквер // Источник: Немецкая волна. – 2007. – 18 января. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=11&nItemID=1988&sSID=3.7.

12. Евросоюз укрепляет визовую систему // Интернет-газета «Белорусские новости» <http://naviny.by>. – 2007. – 25 июля. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=11&nItemID=2421&sSID=3.7; Бокарева Н. Не прячьте ваши пальчики. В Европу без дактилоскопии больше не пустят / Н. Бокарева. – 2007. – 27 июля. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.mail.ru/politics/1389503/>.

13. Финская полиция: введение биометрических паспортов второго поколения поможет эффективнее бороться с преступностью // Источник: интернет-издание «Вокруг Света». – 2008. – 11 июля. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biometrics.ru/document.asp?group_id=12&nItemID=3619&sSID=3.8.

14. Гуриев В. Восход Европы: электронные паспорта в России / В. Гуриев, Р. Насакин, К. Курбагов // Источник: «Компьютерра». – 2007. – № 8. – 1 марта. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://offline.computerra.ru/2007/676/309158/>.

15. В Беларуси создана единая система регистрации граждан // Источник: интернет-портал «Четверга влада». – 2008. – 23 июля. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.4vlada.net/fstata.php?id=89853>.

16. Положення про базу даних «Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України» // Затверджено Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України 25.06.2007. – № 472. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0765-07>.

Стаття надійшла 24 вересня 2010 р.